

CDV in gesprek over Europese 'pensioenbom'

Door Thijs Jansen

'*Nederland. De schatkist van Europa*', heet het boek dat Martien van Winden onlangs publiceerde. Van Winden is werkzaam bij Theodoor Gilissen Bankiers en publiceerde eerder '*Rijk blijven. Het ijzersterke verhaal van vier eeuwen rente en aandelen*'. In zijn nieuwste boek betoogt hij dat er een pensioenbom onder de Europese Unie tikt. Nederland heeft de beste voorzieningen en is niet alleen wat dat betreft de schatkist van Europa.

Aangezien andere landen als Italië, Frankrijk en Duitsland het snel aankomende probleem van de vergrijzing na 2010 volstrekt onderschat hebben, zal de Nederlandse schatkist mede aangesproken gaan worden. Van Winden vindt dat aankomend premier Balkenende in Europa met de vuist op tafel moet slaan en snel harde maatregelen moet eisen. Laat hij maar dreigen dat Nederland uit het Euro-experiment stapt als die landen niet snel doortastend handelen.

VAN WINDEN: 'De kracht van een economie wordt mede bepaald door de zorg voor de oude dag' zei de Amerikaanse econoom Irving Fisher in de vorige eeuw. Die regel geldt ook vandaag de dag nog onverminderd: Nederland, Zwitserland en Engeland zijn sterke economieën en hebben stevige oudedagsvoorzieningen.

CDV: U laat in uw boek zien dat er op andere Europese landen wel het een en ander aan te merken valt wat die zorg voor de oude dag betreft.

VAN WINDEN: Ja, kijk alleen maar eens naar de pensioenreserves van een aantal belangrijke Europese landen. Zo hebben Frankrijk en Italië bijvoorbeeld 1600 dollar per persoon, Duitsland 3200 dollar per persoon. Daartegenover heeft Nederland echter 32.200 dollar per persoon. Met 500 miljard dollar heeft Nederland de hoogste pensioenreserves ter wereld. Dat is te danken aan het feit dat wij een kapitaaldekkingstelsel en geen omslagstelsel hebben.

CDV: Het kapitaaldekkingssysteem van 'het appeltje voor de dorst' vindt u veruit superieur.

VAN WINDEN: Ja beslist, gezien de ontwikkelingen die op ons afkomen. Het omslagstelsel was in het verleden geen probleem, toen de bevolking voldoende groeide. Nu is de situatie echter snel aan het veranderen. In Europa slaat de vergrijzing toe. Vanaf 2010 zal een flink deel van de bevolking met pensioen gaan (de *babyboomers*). En er worden te weinig kinderen geboren om die uitstroom uit de arbeidsmarkt aan te vullen. Uiteindelijk gaat de bevolking

van landen als Italië en Frankrijk fors afnemen. Er wordt in die landen nagegaan of immigratie kan helpen, maar dat is volgens experts een druppel op de gloeiende plaat. Door die vergrijzing en ontgroening wordt het om-slagstelsel door veel te weinig werkenden gedragen en is het niet meer vol te houden. In Italië en Frankrijk zal dat bij ongewijzigd beleid tot een enorm begrotingstekort leiden. Berlusconi en Chirac hebben bezworen dat zij een goed pensioen kunnen blijven garanderen, maar iedereen die de rapporten van OESO en Wereldbank bekijkt weet hoe dramatisch de vooruitzichten zijn.

CDV: Het falen van het pensioenstelsel in die landen is toch niet ons probleem?

VAN WINDEN: Ja zeker wel! Omdat de economieën van de Europese Unie aan elkaar gekoppeld zijn, is het gigantische pensioenprobleem van landen als Duitsland, Italië en Frankrijk een enorme bedreiging voor onze economie. Daarom is het zo onthutsend vast te moeten stellen dat in het Verdrag van Maastricht bij de afspraken over de Europese Monetaire Unie, in het Stabiliteitspact, geen afspraken zijn gemaakt over de pensioenen.

In de Europese Unie is de tikkende tijdbom pas recent aan de orde gesteld, en dat is veel te laat. Zo heeft de Europese Raad van Laken (december 2001) besloten dat er nationale strategieën door de lidstaten moeten worden ontwikkeld om het eigen pensioensysteem houdbaar te maken. Die afspraak is echter volstrekt onvoldoende. Wat kunnen die landen doen? Er zijn een paar oplossingen: men kan de

pensioenen fors verlagen, wat tot volksoptstanden zal leiden; of men kan fors gaan lenen om bij te passen. En dat laatste is desastreus voor hun economie en de onze. Wat betreft de afspraken van Laken geldt: papier is geduldig. Ik bespeur heel weinig werkelijke beweging in de landen waar het om gaat. Toen bijvoorbeeld Chirac in Frankrijk aankondigde dat de pensioenleeftijd omhoog moest, braken er rellen uit. En onder druk daarvan is men schielijk opgehouden met de discussie! Ik zie

kader van het Stabiliteits- en groeipact.

VAN WINDEN: Dat is heel mooi, maar ook deze afspraken komen veel te laat. Precies zo'n afspraak had al lang in het Verdrag van Maastricht meegenomen moeten zijn. Het is in dit licht toch niet verwonderlijk, en zelfs betekenisvol, dat precies de twee landen met bijna even sterke pensioenvoorzieningen als Nederland – te weten Zwitserland en Engeland – niet meedoen met de Muntunie! Als er eisen waren ge-

M. van Winden

werkelijk niet hoe een land als Frankrijk binnen 8 jaar de pensioenvoorzieningen op een goed peil zou kunnen brengen. Dat is veel te kort. Nederland heeft er vele decennia over gedaan om reserves als die van het APB op te bouwen.

CDV: De urgentie van de problematiek is ook onlangs – maart jl. – op de Europese top in Stockholm onderkend. Daar is afgesproken om de effecten van de vergrijzing vast onderdeel te laten zijn van de Europese behandeling van begrotingen in het

steld aan de gezondheid van de pensioenstelsels hadden landen als Frankrijk, Italië en Duitsland zich nooit gekwalificeerd! Ik vind het onbegrijpelijk dat Nederland zonder enig diepgaand debat wel meegegaan is.

CDV: Als financieel woordvoerder van de CDA-fractie heeft Jan Peter Balkenende de resultaten van de Europese Raad in Stockholm bekritiseerd. Hij vond dat de besluiten niet ver genoeg gingen

VAN WINDEN: Die kritiek snijdt beslist hout. Ook goed is dat hij op meer verplichtende afspraken heeft aangedrongen. Balkenende heeft voorgesteld om het Stabiteitspact aan te passen door de afspraak vast te leggen dat de staatsschuld in 2020 tot nul moet zijn teruggebracht. Er circuleren meer goede voorstellen. Bijvoorbeeld het voorstel van CNV en CDA (in een recent rapport) om vast te leggen dat de staatsschuld minus de reserveringen die een lidstaat voor pensioenen heeft onder de nul moet uitkomen. Het probleem met deze voorstellen is niet dat ze slecht zijn, maar dat ze waarschijnlijk geen gevolgen hebben. Zoals gezegd komen landen als Frankrijk of Italië zonder flinke druk echt niet in beweging. Kok was daarover optimistisch en dacht te kunnen volstaan met een bezorgde brief naar het Elysée. Dat is echter volstrekt onvoldoende! Wat Balkenende straks als premier zou moeten doen is hard met de vuist op tafel slaan. Hij moet eisen dat er keiharde maatregelen genomen worden en dreigen dat Nederland anders uit het euro-experiment zal stappen. Het is van belang dat er zo spoedig mogelijk een zwaar drukmiddel wordt ingezet, om catastrofale problemen te voorkomen.

CDV: U vindt serieus dat Nederland moet dreigen uit de Unie te stappen?

VAN WINDEN: Ja, ik neem dat uitstappen erg serieus. Historisch gezien zou het mislukken van het euro-experiment niets bijzonders zijn. Ik noem in mijn boek vijf voorbeelden van pogingen in het verleden om van Europa een eenheid te maken. Geen enkele poging is gelukt. Denken dat

het een zesde keer wel zal lukken, getuigt van ongepast optimisme en een ontkenning van de geschiedenis. Opmerkelijk is in dit verband dat er in Maastricht evenmin afspraken zijn gemaakt wat er dient te gebeuren wanneer een land uit de Muntunie stapt. En dat in een tijd dat mensen tegenwoordig al voor een huwelijk huwelijksvoorwaarden afspreken!

CDV: Zal het uit de Muntunie stappen niet grote kosten met zich mee brengen?

VAN WINDEN: Ja, maar u moet niet uitvlaken wat de euro ons nu kost en straks nog gaat kosten. Wij kampen nu in Nederland met een torenhoge inflatie, de hoogste in de gehele Westerse wereld. Dat is historisch gezien voor Nederland een afgrijpselijk dieptepunt. Dat komt indirect en direct door de invoering van de euro. Vanaf 1 januari 1999 is de rente bepaald in Frankfurt. Er is vanaf toen een te lage rente losgelaten op de harde gulden. Daarbij kwam de zwakke valutapositie van de euro. De Nederlandse economie explodeerde en vervolgens werd nog eens olie op het vuur gegooid door de belastingverlaging in het kader van de belastingherziening van het tweede kabinet Kok. Daardoor is de Nederlandse economie oververhit geraakt. Er kwamen loonstijgingen, de inflatie nam toe. En daarmee samenhangend is bijvoorbeeld de olieprijs met 20 tot 25% gestegen. Het is opvallend dat een officiële instantie, zoals de Nederlandsche Bank in het jaarverslag 2000/2001, nog wel aandacht besteedde aan de toename van de inflatie, en dat in het laatste jaarverslag niet meer doet. Blijkbaar ligt het politiek te gevoelig. Ik

spreek in dit verband van wetenschappelijke propaganda. De inflatie is alleen al voor onze pensioenreserves een zeer gevoelige klap. Bij de 4% inflatie waarmee we nu kampen betekent dat op de 500 miljard aan pensioenreserves 20 miljard verlies aan koopkracht. Ook zelfs een inflatie van 2% brengt gevoelige verliezen toe. Dat is funest voor alles wat we in de decennia hebben opgebouwd. En laten we ons goed inprenten dat andere landen zoals Italië de inflatie nu juist verheugd begroeten, omdat zij schulden hebben! Europa brengt ons zo van het prachtige spoor af waar we onder andere dankzij Jelle Zijlstra op zaten: dat van een harde valuta en een lage inflatie. De voordelen daarvan waren ook een overschot op de handelsbalans en een goede prikkels voor het bedrijfsleven om flink aan kwaliteit te werken. Wanneer de valuta zakt krijgt het bedrijfsleven veel minder prikkels tot kwaliteit, wordt het lui. Ik voorspel dat de invoering van de euro ons tientallen miljarden per jaar gaat kosten.

CDV: Hoe is het mogelijk dat zo'n ingrijpende beslissing als de invoering van de Muntunie op zo'n ondemocratische en ondoordachte manier tot stand gekomen is?

VAN WINDEN: Ik verklaar dat aan de hand van Alexis de Tocqueville. Hij voorspelde al eeuwen geleden dat de democratie ten onder dreigt te gaan aan onverschilligheid. Door toenemende welvaart ontstaat die onverschilligheid. Kijk naar de betrokkenheid van burgers bij Europa en naar de extreem lage opkomst voor de Europese verkiezingen. De Europese integratie is

gestuurd door een klein groepje intellectuelen. Nu is de Nederlandse staat haar autonomie kwijt, want belangrijke beslissingen vallen in Brussel en Frankfurt (Europese Centrale Bank). Er zal echter onvermijdelijk een punt komen waar we met de harde waarheid geconfronteerd worden. Door het vastlopen van pensioen-systemen in 2010 zal dat in ieder geval gebeuren. Wij zijn de schatkist van Europa en er zal dan – hoe je het wendt of keert – een beroep op onze solidariteit worden gedaan om de forse financiële gaten van Italië, Frankrijk en Duitsland op te vullen. En dan heb ik het nog niet eens over de geplande uitbreiding van de Europese Unie met tien landen uit Midden- en Oost-Europa.

CDV: Hoe kunnen we die onverschilligheid in Nederland doorbreken?

VAN WINDEN: Het zou goed zijn als meer onderwerp van gesprek werd hoe we met ons geld moeten omspringen. We zijn het rijkste land van het Eurogebied en behoorden tot nu toe tot de rijkste landen ter wereld. Maar kijk dan eens hoe slordig we omspringen met ons te verbinden aan de Europese Unie. Ik zou dan zeggen: houd dan op zijn minst één keer per jaar een nationaal eurodebat waar de voor- en nadelen, de kosten en de baten aan de orde kunnen worden gesteld. Dat had veel eerder moeten gebeuren. Het gaat mij echt aan mijn hart: waarom zijn wij – in tegenstelling tot die andere landen met een sterke economie als Engeland en Zwitserland – niet veel behoedzamer geweest?